

Sygn. akt III AUa 1465/16

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 17 stycznia 2017 r.

Sąd Apelacyjny w Gdańsku - III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Maciej Piankowski
Sędziowie:	SSA Michał Bober SSA Małgorzata Gerszewska (spr.)
Protokolant:	sekr.sądowy Agnieszka Makowska

po rozpoznaniu w dniu 17 stycznia 2017 r. w Gdańsku

sprawy L. B.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w G.

o prawo do renty rodzinnej

na skutek apelacji L. B.

od wyroku Sądu Okręgowego w Gdańsku VIII Wydziału Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 30 czerwca 2016 r., sygn. akt VIII U 1382/15

1. uchyla zaskarżony wyrok w części dotyczącej prawa do renty rodzinnej po M. B. i odrzuca odwołanie;
2. oddala apelację w pozostałym zakresie;
3. przyznaje od Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w Gdańsku na rzecz adwokat J. W. kwotę 480,00 (czteryście osiemdziesiąt 00/100) złotych powiększoną o stawkę podatku od towarów i usług tytułem zwrotu kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej ubezpieczonemu z urzędu w postępowaniu apelacyjnym.

SSA Małgorzata Gerszewska SSA Maciej Piankowski SSA Michał Bober

Sygn. akt III AUa 1465/16

UZASADNIENIE

Decyzjami z dnia 10 września 2015 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych odmówił ubezpieczonemu L. B. prawa do renty rodzinnej po zmarłej matce J. B. i ojcu M. B., ponieważ komisja lekarska ZUS nie ustaliła u niego całkowitej niezdolności do pracy, która powstałaby w okresie od dnia 27 lutego 1955 r. do dnia 2 czerwca 1979 r., jak również nie stwierdziła u niego niezdolności do samodzielnej egzystencji.

W odwołaniach od decyzji ubezpieczony wniósł o ich zmianę i przyznanie mu prawa do dochodzonego przez niego świadczenia. W uzasadnieniu wskazał, że całkowita niezdolność do pracy powstała u niego od dnia 2 czerwca 1979 r.

W odpowiedziach na odwołania pozwany wniósł o ich oddalenie.

W dniu 6 listopada 2015 r. Sąd połączył sprawy o sygn. akt VIII U 1382/15 i VIII U 1387/15 do wspólnego rozpoznania i rozstrzygnięcia oraz dalszego prowadzenia pod wspólną sygn. akt VIII U 1382/15.

Sąd Okręgowy w Gdańsku - VIII Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych wyrokiem z dnia 30 czerwca 2016 r. w sprawie VIII U 1382/15 oddalił odwołania.

Podstawę tego rozstrzygnięcia stanowiły następujące ustalenia i rozważania Sądu pierwszej instancji. L. B., urodzony (...), wykazał 20 lat i 5 miesięcy okresów składkowych oraz 4 lata i 7 miesięcy okresów nieskładkowych. Ukończył zasadniczą szkołę zawodową nr 4 w G. i uzyskał zawód ogrodnika terenów zielonych. Ukończył również technikum zawodowe w G. uzyskując tytuł technika ogrodnika o specjalności urządzanie

i pielęgnacja terenów zieleni. Pracował jako pracownik gospodarczy, ogrodnik, pomocnik instruktora, konserwator zieleni, ogrodnik terenów zielonych, robotnik – ogrodnik oraz kortowy. Ma ustalone prawo do świadczenia rentowego z tytułu całkowitej niezdolności do pracy. Wyrokiem z dnia

28 września 2010 r. Sąd Okręgowy w Gdańsku - XV Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

z siedzibą w G. oddalił odwołanie ubezpieczonego w sprawie o prawo do renty rodzinnej. Sąd Okręgowy w Gdańsku ustalił bowiem, iż do chwili ukończenia nauki w szkole (2 czerwca 1979 r.) ubezpieczony nie był całkowicie niezdolny do pracy. W dniu 19 maja 2015 r. złożył wniosek o rentę rodzinną po zmarłej w dniu (...) matce J. B. oraz po zmarłym w dniu

(...) ojcu L. B.. Orzeczeniem z dnia 22 lipca 2015 r. lekarz orzecznik ZUS uznał ubezpieczonego za całkowicie niezdolnego do pracy, jednakże nie ustalił, aby niezdolność

ta powstała w okresie od dnia 27 lutego 1955 r. do dnia 2 czerwca 1979 r. Orzeczeniem z dnia

17 sierpnia 2015 r. Komisja Lekarska ZUS stwierdziła, iż rozpoznane u niego: organiczne zaburzenia osobowości; padaczka pourazowa; nadciśnienie tętnicze; ślepotę oka lewego oraz żyłaki kończyny dolnej lewej IV stopnia powodują u niego całkowitą niezdolności do pracy, jednakże niezdolność

ta nie powstała w okresie od dnia 27 lutego 1955 r. do dnia 2 czerwca 1979 r. Jednocześnie stwierdziła, że nie jest on niezdolny do samodzielnej egzystencji. W oparciu o powyższe orzeczenia pozwany w dniu 10 września 2015 r. wydał zaskarżone decyzje. Biegli sądowi rozpoznali

u ubezpieczonego następujące schorzenia: zez rozbieżny i ukośny oka lewego; ślepotę oka lewego; astygmatyzm nadwzroczny oka prawego dużego stopnia; pourazowa deformacja oczodołu lewego; zanik lewego nerwu wzrokowego; przebyty uraz czaszkowo – mózgowy z uszkodzeniem lewej półkuli mózgu i kości sklepienia czaszki; padaczka pourazowa i resztkowe objawy piramidowe prawostronne; pourazowe bóle głowy; ślepotę oka lewego; blizny po wygojonych odleżynach okolicy kości krzyżowej i lewego biodra oraz żyłaki kończyn dolnych. Ubezpieczony jest całkowicie niezdolny

do pracy. Nie jest niezdolny do samodzielnej egzystencji. Ubezpieczony mieszka sam. Wstaje rano, myje się i wychodzi po zakupy. Zakupy robi w miejscu, w którym jest taniej. Ma rozeznanie, które produkty w jakich miejscach można kupić najtaniej. Śniadanie i kolacje przygotowuje sobie sam,

a na obiady chodzi do baru mlecznego. Popołudniami łączy się za pomocą Internetu ze swoją siostrą, która zamieszkuje w Australii.

Przedmiotem sporu w niniejszej sprawie było, czy ubezpieczony spełnił wszystkie przesłanki konieczne do przyznania mu prawa do renty rodzinnej, a w tym czy jest osobą całkowicie niezdolną do pracy oraz do samodzielnej egzystencji stosownie do regulacji prawnych wskazanych w art.

65 ust. 1 i 2, art. 67 ust. 1, art. 68 w zw. z art. 12 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach

i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (t.j. Dz.U. z 2015 r., poz. 748 ze zm.). Sąd I instancji na okoliczność występowania u ubezpieczonego całkowitej niezdolności do pracy oraz okresu jej trwania, jak również okoliczność

niezdolności do samodzielnej egzystencji dopuścił dowód z opinii biegłych sądowych, którzy wskazali, że ubezpieczony nie jest niezdolny do samodzielnej egzystencji. Ubezpieczony samodzielnie wykonuje czynności samoobsługi. Pisze ręką prawą, a niektóre jednoręczne czynności precyzyjne wykonuje ręką lewą. Czynności manualne wykonuje sprawnie,

a jego chód jest sprawny i w pełni wydolny. Opinie te w pełni korelują z informacjami uzyskanymi przez Sąd podczas słuchania informacyjnego ubezpieczonego, jak również z informacji przekazanych przez siostrę ubezpieczonego. Sam przyrządza sobie śniadania i kolacje, a na obiady chodzi do baru mlecznego. Ponadto pomimo podeszłego wieku obsługuje komputer. Sąd Okręgowy nie badał drugiej z przesłanek, o których mowa w art. 68 ust. 1 pkt 3 ww. ustawy, albowiem przesłanka ta była już przedmiotem rozstrzygnięcia postępowania prowadzonego przed Sądem Okręgowym w Gdańsku - XV Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z siedzibą w G., które zakończone zostało prawomocnym wyrokiem z dnia 28 września 2010 r. Sąd ten bowiem ustalił, że do chwili ukończenia nauki w szkole (2 czerwca 1979 r.) ubezpieczony nie był całkowicie niezdolny do pracy. Wyrok ten zaś, na mocy przepisu art. 365 § 1 k.p.c., jest dla Sądu wiążący. Żadna ze stron nie zakwestionowała prawidłowości sporządzonych na potrzeby przedmiotowego postępowania opinii biegłych sądowych. Ubezpieczony nie spełnił wszystkich warunków koniecznych do przyznania mu renty rodzinnej, ponieważ stwierdzona u niego całkowita niezdolność do pracy nie powstała w okresie do ukończenia nauki, jak również nie jest on osobą niezdolną do samodzielnej egzystencji. W związku z tym, zaskarżona decyzja pozwanego jest prawidłowa i jako taka odpowiada prawu. W konkluzji

z przytoczonych wyżej względów Sąd Okręgowy, na mocy art. 477⁽¹⁴⁾ §1 k.p.c. w zw. z cytowanymi wyżej przepisami, oddalił odwołanie ubezpieczonego.

Apelację od wyroku wywiódł ubezpieczony wnosząc o jego zmianę i przyznanie prawa do renty rodzinnej po zmarłych rodzicach.

W uzasadnieniu apelacji skarżący wnosił o ponowną, wnikliwą analizę materiału dowodowego oraz powołanie biegłych sądowych na okoliczność potwierdzającą fakt, że jego niepełnosprawność powstała w latach 1955 - 1979. Wyrok I instancji jest dla niego krzywdzący i pozbawia go prawa do renty po zmarłych rodzicach. To powoduje, że obecne świadczenie, które otrzymuje, nie wystarcza mu na zaspokojenie podstawowych potrzeb.

Pełnomocnik z urzędu w uzupełnieniu apelacji ubezpieczonego zarzucił błąd w ustaleniach faktycznych sprawy, który miał wpływ na treść zaskarżonego orzeczenia i niepełne ustalenie stanu faktycznego sprawy poprzez brak ustalenia daty powstania całkowitej niezdolności do pracy ubezpieczonego, która to okoliczność miała wpływ na treść orzeczenia.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja L. B. skutkowałą uchynieniem zaskarżonego wyroku w części dotyczącej prawa do renty rodzinnej po zmarłym ojcu M. B. i odrzuceniem odwołania, natomiast w pozostałym zakresie (prawa do renty rodzinnej po zmarłej matce J. B.) podlegała oddaleniu.

Postępowanie apelacyjne polega na merytorycznym rozpoznaniu sprawy przez Sąd drugiej instancji na skutek apelacji strony i w jej granicach, a jego celem jest ponowne i wszechstronne rozpoznanie sprawy na podstawie własnych i samodzielnych ustaleń faktycznych, opartych na materiale dowodowym zebranym w postępowaniu przed sądem pierwszej i drugiej instancji (art. 382 k.p.c.). Sąd Odwoławczy nie wyrokuje na gruncie ustaleń faktycznych dokonanych przez sąd pierwszej instancji, lecz czyni własne ustalenia, które ocenia z punktu widzenia prawa materialnego.

Sąd Okręgowy dokonał zasadniczo niewadliwych ustaleń faktycznych, jednakże wymagały one uzupełnienia przez Sąd II instancji.

L. B., urodzony (...), wykazał 20 lat i 5 miesięcy okresów składkowych oraz 4 lata i 7 miesięcy okresów nieskładkowych. Ubezpieczony w dniu 2 stycznia

1970 r. uległ wypadkowi i doznał urazu głowy (karta informacyjna – k. 7 a.r. dok.med).. Ukończył (...) Szkołę Zawodową nr (...) w G. i uzyskał zawód ogrodnika terenów zielonych (świadcstwo – k. 23-24 a.r. dot.wn. z 29 sierpnia 2009 r.). W dniu 2 czerwca 1979 r. ukończył technikum zawodowe w G. uzyskując tytuł technika ogrodnika o specjalności urządzanie

i pielęgnacja terenów zieleni (świadcstwo – k.5-26 a.r. dot.wn. z 29 sierpnia 2009 r.). Pracował jako pracownik gospodarczy, ogrodnik, pomocnik instruktora, konserwator zieleni, ogrodnik terenów zielonych, robotnik – ogrodnik oraz kortowy (świadcstwa pracy – k. 3-12 a.r.). Wnioskodawca miał prawo do renty inwalidzkiej od dnia 1 lutego 1990 r. (II grupa, a inwalidztwo istnieje od dnia 1984 r.) (orzeczenie (...) k. 1-20 a.r., decyzja z dnia 26 marca 1990 r. – k. 21 a.r., decyzja z dnia 16 czerwca 1993 r. – k. 40-41 a.r., 8 czerwca 1994 r. – k.51-52 a.r.). Od dnia 1 sierpnia 1998 r. wnioskodawca miał prawo do renty z tytułu całkowitej niezdolności do pracy na stałe (decyzja z dnia 5 sierpnia 1998 r. – k. 48 a.r.). Decyzjami z dnia 22 stycznia 2010 r. organ rentowy wstrzymał wypłatę dodatku pielęgnacyjnego i przyznał wnioskodawcy prawo do renty z tytułu częściowej niezdolności do pracy na stałe (decyzje – k.63-65 a.r. dot.wn. z 29 sierpnia 2009 r.). Następnie decyzją z dnia 14 września 2012 r. organ rentowy przyznał skarżącemu od dnia 1 sierpnia 2012 r. prawo do renty z tytułu całkowitej niezdolności do pracy na stałe i dodatek pielęgnacyjny na stałe (decyzja – a.r. dot. wn.

z 29 sierpnia 2009 r. brak num.). Decyzją z dnia 30 października 2015 r. pozwany z urzędu przeliczył świadczenie i uznał, że wnioskodawca nie ma prawa do dodatku pielęgnacyjnego, bo komisja lekarska ZUS w dniu 17 sierpnia 2015 r. uznała, że jest on osobą całkowicie niezdolną do pracy, ale nie jest on niezdolny do samodzielnej egzystencji (decyzja a.r. dot. wn. z 29 sierpnia 2009 r. brak num.).

Ubezpieczony w dniu 29 czerwca 2009 r. złożył wniosek o rentę rodzinną po zmarłym w dniu (...) ojcu M. B.. Organ rentowy decyzją z dnia 28 grudnia 2009 r. odmówił prawa do ww. świadczenia, a Sąd Okręgowy w Gdańsku - XV Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z siedzibą w G. wyrokiem z dnia 28 września 2010 r. w sprawie XV U 410/10 oddalił odwołanie ubezpieczonego. Sąd Okręgowy przeprowadził postępowanie dowodowe z udziałem biegłych sądowych neurologa-rehabilitanta, okulisty, chirurga naczyniowego oraz psychologa, którzy na podstawie badania ubezpieczonego, jak i dokumentacji znajdującej się w aktach rentowych (zarówno dotyczącej wniosku o rentę rodzinną, jak i tej dotyczącej renty wnioskodawcy) uznali, że do chwili ukończenia nauki w szkole (2 czerwca 1979 r.) ubezpieczony nie był całkowicie niezdolny do pracy. Jedynie biegły okulista uznał, że wnioskodawca z powodu jednoocności, która jest wynikiem przebytego urazu w 1970 r. jest trwale częściowo niezdolnym do pracy, pozostali biegli sądowi nie stwierdzili niezdolności do pracy ubezpieczonego (wyrok z uzasadnieniem – k. 70, 73-78 a.s. XV U 410/10).

W dniu 19 maja 2015 r. ubezpieczony złożył wniosek o rentę rodzinną po zmarłej w dniu (...) matce J. B. oraz po zmarłym w dniu (...) ojcu L. B.. Orzeczeniem z dnia 22 lipca 2015 r. lekarz orzecznik ZUS uznał ubezpieczonego

za całkowicie niezdolnego do pracy, jednakże nie ustalił, aby niezdolność ta powstała w okresie od dnia 27 lutego 1955 r. do dnia 2 czerwca 1979 r. Orzeczeniem z dnia 17 sierpnia 2015 r. komisja lekarska ZUS stwierdziła, iż rozpoznane u niego: organiczne zaburzenia osobowości; padaczka pourazowa; nadciśnienie tętnicze; ślepotą oka lewego oraz żyłaki kończyny dolnej lewej IV stopnia powodują u niego całkowitą niezdolności do pracy, jednakże niezdolność ta nie powstała w okresie

od dnia 27 lutego 1955 r. do dnia 2 czerwca 1979 r. Jednocześnie stwierdziła, że nie jest on niezdolny do samodzielnej egzystencji. W oparciu o powyższe orzeczenia pozwany w dniu 10 września 2015 r. wydał zaskarżone decyzje.

Sąd Apelacyjny w niniejszym składzie podzielił w pełni rozważani zawarte w uzasadnieniu wyroku Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 28 czerwca 2016 r., III AUa 315/16, LEX nr 2121877, który wskazał, że zgodnie z art. 199 § 1 pkt 2 k.p.c., sąd odrzuca pozew, jeżeli o to samo roszczenie pomiędzy tymi samymi stronami sprawa jest w toku albo została już prawomocnie osądzona.

Na podstawie tego przepisu, poprzez odesłanie zawarte w art. 13 § 2 k.p.c., w postępowaniu z zakresu ubezpieczeń społecznych odrzuceniu podlega odwołanie od decyzji organu rentowego, które pełni tu rolę pozwu.

Sąd Najwyższy w uzasadnieniu postanowienia z dnia 9 czerwca 1971 r. w sprawie II CZ 59/71 (OSNC 1971/12/226) wskazał, iż przepis art. 199 § 1 pkt 2 k.p.c. należy interpretować w powiązaniu z art. 366 k.p.c. określającym granice powagi rzeczy osądzonej. Z powyższego wynika, że tożsamość roszczenia w rozumieniu art. 199 § 1 pkt 2 k.p.c. zachodzi tylko wówczas, gdy identyczne są podmiot, przedmiot i podstawa sporu. Innymi słowy, o tożsamości przedmiotu sporu świadczy nie tylko tożsamość żądania, ale także stan faktyczny i prawny, jaki istniał w chwili zamknięcia rozprawy w poprzednim postępowaniu (art. 316 § 1 k.p.c.).

Podkreślić też trzeba, iż z powagi rzeczy osądzonej korzysta jedynie sentencja wyroku, a jego motywy tylko w takich granicach, w jakich stanowią konieczne uzupełnienie rozstrzygnięcia niezbędne do wyjaśnienia jej zakresu, zwłaszcza wtedy, gdy powództwo zostało w całości lub w części oddalone; (zob. wyroki SN: z dnia 10 kwietnia 2013 r., II PK 136/12, OSNP 2014, Nr 1, poz. 6; z dnia 3 lutego 2010 r., II CSK 414/09, LEX nr 578135; z dnia 3 czerwca 2008 r., I UK 323/07, OSNP 2009, nr 19-20, poz. 267; z dnia 15 marca 2002 r., II CKN 1415/00, LEX nr 53284; z dnia 13 października 2005 r., I CK 217/05, M. Praw. 2015, nr 2, s. 85; z dnia 6 lutego 2008 r., II PK 175/07, OSNP 2009, nr 13-14, poz. 169).

Powołując się na stanowisko Sądu Najwyższego wyrażone w uzasadnieniu postanowienia z dnia 24 czerwca 2015 r. III UK 198/14, LEX nr 1790947, które Sąd Apelacyjny w pełni aprobuje stwierdzić należy, że „postępowanie cywilne w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych charakteryzuje się pewną specyfiką, co ma swoje implikacje również w zakresie funkcjonowania instytucji powagi rzeczy osądzonej, nadając tej instytucji szczególny walor, ograniczający jej praktyczne znaczenie. Sprawy z zakresu ubezpieczeń społecznych są bowiem sprawami cywilnymi jedynie w ujęciu formalnym (art. 1 k.p.c.). Trzeba wszak pamiętać, że w sprawach tych postępowanie sądowe nie jest inicjowane przez wniesienie pozwu, lecz odwołanie od decyzji organu rentowego. Powszechnie przyjmuje się jednak, iż odwołanie jest surogatem pozwu i jego wniesienie podlega tym samym regułom, co pozew wnoszony w zwykłym postępowaniu procesowym. Co do zasady, wydanie decyzji przez organ rentowy powoduje możliwość wszczęcia postępowania cywilnego, chociażby dotyczyła ona ponownie tego samego świadczenia, które było już przedmiotem sporu w poprzednio toczącym się procesie. Wynika to stąd, że przedmiotem postępowania w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych jest kontrola określonej decyzji. Wydanie przez organ rentowy kolejnej decyzji otwiera drogę do wniesienia odwołania, a więc do wszczęcia nowego postępowania cywilnego.” W konsekwencji, należy podzielić stanowisko judykatury, zgodnie z którym wydanie przez organ rentowy nowej decyzji, także co do świadczenia będącego przedmiotem wcześniejszej decyzji i postępowania wcześniej zakończonego prawomocnym wyrokiem sądu, wszczętego w wyniku wniesienia od niej odwołania, uprawnia ubiegającego się o świadczenie do wniesienia kolejnego odwołania do sądu, a wszczęta w ten sposób sprawa cywilna nie jest sprawą o to samo świadczenie w rozumieniu art. 199 § 1 pkt 2 k.p.c. Prawomocny wyrok rozstrzygający o braku prawa do świadczenia emerytalnego lub rentowego nie jest zatem - co do zasady - przeszkodą do wystąpienia z ponownym wnioskiem o to samo świadczenie.

Taki wniosek jest dopuszczalny jednakże wówczas, gdy po uprawomocnieniu się wyroku wystąpiły nowe okoliczności mające wpływ na prawo do świadczeń. W takiej sytuacji sprawa tocząca się w wyniku rozpoznania nowego wniosku - wydania nowej decyzji - nie jest sprawą o to samo roszczenie, które było przedmiotem rozstrzygnięcia w sprawie poprzednio zakończonej wydaniem wyroku. Nowe zdarzenia zachodzące po uprawomocnieniu się orzeczenia sądowego mogą bowiem spowodować przekształcenie treści praw i obowiązków stron stosunku ubezpieczenia społecznego, gdyż nie jest wykluczone spełnienie się lub upadek przesłanek materialnoprawnych warunkujących nabycie prawa do konkretnych świadczeń. Podstawową regułą rządzącą tymi stosunkami prawnymi jest właśnie możliwość wzruszenia ustaleń stanowiących podstawę faktyczną prawomocnych orzeczeń sądu, także przez wydanie nowej decyzji organu rentowego. Tak więc zmiana okoliczności, jaka nastąpi po wydaniu prawomocnego orzeczenia sądu ubezpieczeń społecznych, otwiera stronie drogę do ponownego rozpoznania sprawy w postępowaniu cywilnym (por. uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 3 dnia października 1996 r., II UZP 18/96, OSNAPiUS 1997 Nr 7, poz. 117, a także wyroki

z dnia 8 października 1986 r., II URN 182/86, OSNCP 1987 Nr 12, poz. 212, z dnia 5 sierpnia 1999 r., II UKN 231/99, OSNAPiUS 2000 Nr 19, poz. 734; z dnia 8 lipca 2005 r., I UK 11/05, OSNP 2006 nr 5-6, poz. 98; z dnia 19 lutego 2007 r., I UK 266/06, OSNP 2008 nr 5-6, poz. 79; z dnia 4 grudnia 2007 r., I UK 159/07, LEX nr 863930; 21 maja 2008 r., I UK 370/07, LEX nr 491467; z dnia 13 listopada 2009 r., III UK 48/09, LEX nr 560876; z dnia 19 października 2010 r., II BU 4/10, LEX nr 707411; postanowienie z dnia 7 maja 2009 r., III UK 100/08, OSNP 2011 nr 1-2, poz. 24; OSP 2011 Nr 5, poz. 53, z głosem R. Babińskiej-Góreckiej). W doktrynie utrwalone jest stanowisko, iż cecha rzeczy osądzonej (art. 366 k.p.c.) dotyczy tych orzeczeń sądów ubezpieczeń społecznych, których podstawa nie może ulec zmianie, gdy odwołanie zostało oddalone po stwierdzeniu niewypełnienia warunków prawa do świadczenia wymaganych przed datą wydania wyroku, takich jak np. okres zatrudnienia, czy data powstania niezdolności do pracy. Wzruszenie ustaleń dokonanych takimi prawomocnymi rozstrzygnięciami sądowymi może nastąpić wyłącznie po rozpoznaniu skargi o wznowienie postępowania sądowego (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 25 września 1998 r., II UKN 373/98 OSNAPiUS 1999 Nr 21, poz. 702; z dnia 28 maja 2002 r., II UKN 250/01, OSNAPiUS 2002 nr 16 - wkładka, poz. 3 oraz z dnia 18 lutego 2003 r., II UK 139/02, OSNP 2004 Nr 7, poz. 128).

Zdaniem Sądu Apelacyjnego niniejsza sprawa z odwołania wnioskodawcy od decyzji organu rentowego dnia 10 września 2015 r. odmawiającej mu prawa do renty rodzinnej po zmarłym ojcu, jest tożsama zarówno pod względem przedmiotowym, jak i podmiotowym ze sprawą prawomocnie rozstrzygniętą wyrokiem Sądu Okręgowego w Gdańsku - XV Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z siedzibą w G., który wyrokiem z dnia 28 września 2010 r. w sprawie XV U 410/10 oddalił odwołanie ubezpieczonego od decyzji z dnia 28 grudnia 2009 r. W niniejszej sprawie ustalony stan faktyczny nie uległ zmianie, nie zaszły też nowe okoliczności, ani nie przedłożono nowych dowodów w kwestii daty powstania niezdolności wnioskodawcy do pracy.

W tych okolicznościach Sąd Okręgowy powinien odrzucić odwołanie wnioskodawcy od decyzji organu rentowego, a skoro tego nie uczynił, rzeczą Sądu drugiej instancji, rozpoznającego apelację, było postąpienie stosownie do wskazań zawartych w art. 378 § 1 w związku z art. 379 pkt 3 k.p.c., tj. uchylenie z urzędu wyroku Sądu pierwszej instancji w części dotyczącej prawa do renty rodzinnej po zmarłym ojcu M. B. i odrzucenie odwołania, o czym orzeczono, jak w punkcie pierwszym sentencji.

Odnosnie żądania wnioskodawcy o przyznanie prawa do renty rodzinnej po zmarłej matce J. B. wskazać należy, że sądy rozpoznające to roszczenie związane są wyrokiem Sądu Okręgowego w Gdańsku – XV Wydziału Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z siedzibą w G. z dnia 28 września 2010 r. w sprawie XV U 410/10, w której ustalono, że ubezpieczony w chwili ukończenia nauki w szkole (2 czerwca 1979 r.) nie był całkowicie niezdolny do pracy. Bez znaczenia pozostaje fakt, że postępowanie dotyczyły prawa do renty rodzinnej po zmarłym ojcu, ponieważ w obu sprawach istotne jest czy całkowita niezdolność do pracy i samodzielnej egzystencji powstała do dnia 2 czerwca 1979 r.

Sąd drugiej instancji miał na uwadze również „specyfikę postępowania w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych, które są sprawami cywilnymi jedynie w ujęciu formalnym (art. 1 k.p.c.). Postępowanie sądowe w tych sprawach ma charakter odwoławczy, gdyż inicjowane jest wniesieniem odwołania od decyzji organu rentowego, pełniącego jedynie rolę pozwu podlegającego regułom zwykłego postępowania procesowego. Przedmiotem postępowania w sprawach o świadczenia

z ubezpieczeń społecznych jest zatem co do zasady kontrola decyzji organu rentowego według stanu rzeczy z chwili jej wydania. W sprawach o rentę z tytułu niezdolności do pracy znajduje to wprost potwierdzenie w obowiązujących od dnia 1 stycznia 2005 r. przepisach art. 477⁹ § 2¹ i 3¹ oraz art. 477¹⁴ § 4 k.p.c.

Jednak również w poprzednim stanie prawnym Sąd Najwyższy niejednokrotnie podkreślał, że spełnienie warunków do nabycia prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy po wydaniu decyzji przez organ rentowy uzasadnia jej zmianę tylko w tych wyjątkowych wypadkach, w których występuje oczywistość prawa do świadczenia i pewność co do merytorycznego rozstrzygnięcia sprawy przez organ rentowy. Inna wykładnia prowadziłaby bowiem do zmiany charakteru postępowania rentowego z administracyjno-sądowego na wyłącznie

sądowy (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 10 marca 1998 r., II UKN 555/97, OSNAPiUS 1999 Nr 5, poz. 181; z dnia 20 maja 2004 r.,

II UK 395/03, OSNP 2005 Nr 3, poz. 43 oraz z dnia 4 lipca 2007 r., II UK 280/06, OSNP 2008 nr 17-18, poz. 260).

W stanie prawnym obowiązującym przed dniem 1 stycznia 2005 r. praktyką sądów było jednak prowadzenie postępowania dowodowego i rozstrzygnięcie o niezdolności do pracy za okres do chwili zamknięcia rozprawy (art. 316 § 1 k.p.c.). W takim wypadku osądzenie sprawy obejmowało niezdolność do pracy lub jej brak aż do wyrokowania w sprawie (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 12 stycznia 2005 r., I UK 93/04, OSNP 2005 Nr 16, poz. 254). Takiej sytuacji dotyczy także pogląd wyrażony przez Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 6 stycznia 2009 r., I UK 209/08 (OSNP 2010 nr 13-14, poz. 173), w myśl którego prawomocne orzeczenie w sprawie o rentę z tytułu niezdolności do pracy wiąże co do braku niezdolności do pracy za czas do wydania wyroku, gdy sąd dokonał takiej oceny. Z zastrzeżenia "dokonania przez sąd takiej oceny" wynika, że w kolejnej sprawie o rentę nie jest możliwe rozstrzygnięcie o tym, o czym rozstrzygnięto już w poprzedniej sprawie, czyli o braku prawa do renty wobec niestwierdzenia niezdolności do pracy na datę wyrokowania. Jeżeli jednak przedmiotem ustaleń i oceny sądu nie był stan zdolności ubezpieczonego do pracy po dacie wydania przez organ rentowy zaskarżonej decyzji, to normy art. 366 i art. 365 § 1 k.p.c. nie obejmują uprzedniego osądzenia sprawy co do braku niezdolności do pracy na moment wyrokowania. W tym miejscu należy przywołać także pogląd wyrażony przez Sąd Najwyższy w wyroku z dnia z dnia

20 stycznia 2011 r., I UK 239/10 (LEX nr 738532), zgodnie z którym od dokonania z dniem 1 stycznia 2005 r. zmian procedury cywilnej, zakres prawomocności wyroku w sprawie o rentę z tytułu niezdolności do pracy obejmuje tylko istnienie okoliczności uzasadniających przyznanie prawa do renty na dzień wydania przez organ rentowy zaskarżonej decyzji (art. 365 § 1 i art. 366 k.p.c.). Sąd nie powinien bowiem poddawać analizie okoliczności dotyczących stanu zdolności do pracy, które wystąpiły po dacie decyzji organu rentowego" (tak Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 12 sierpnia 2015 r., I UK 477/14, LEX nr 1809873).

Mając na uwadze treść art. 365 § 1 k.p.c. apelujący nie można w niniejszym postępowaniu dowodzić, że jego całkowita niezdolność do pracy i samodzielnej egzystencji powstała do dnia 2 czerwca 1979 r.

W zakresie podstawy materialno - prawnej wskazać należy, że w myśl art. 65 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (t.j. Dz.U. z 2015 r., poz. 887 ze zm.; dalej ustawa) renta rodzinna przysługuje uprawnionym członkom rodziny osoby, która w chwili śmierci miała ustalone prawo do emerytury lub renty z tytułu niezdolności do pracy lub spełniała warunki wymagane do uzyskania jednego z tych świadczeń. Do renty rodzinnej uprawnieni są członkowie rodziny spełniający warunki określone w art. 68 – 71 ustawy, w tym, m.in. dzieci własne, dzieci drugiego małżonka oraz dzieci przysposobione (art. 67 ust. 1 pkt 1 ustawy), bez względu na wiek, jeżeli stały się całkowicie niezdolne do pracy oraz do samodzielnej egzystencji lub całkowicie niezdolne do pracy do ukończenia 16 roku życia lub do ukończenia nauki w szkole, jeżeli przekroczyły 16 lat życia, nie dłużej jednak niż do osiągnięcia 25 lat życia (art. 68 ust. 1 pkt 3 ustawy).

Prawo do renty rodzinnej przysługuje tylko takiemu dziecku całkowicie niezdolnemu do pracy, a także niezdolnemu do samodzielnej egzystencji, które nie miało możliwości uzyskania prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy, a więc takiemu, które stało się niezdolne do pracy w czasie, gdy nie mogło podlegać ubezpieczeniu społecznemu z powodu wieku lub uczęszczania do szkoły. Posługując się tą logiką ustawodawca nie przyznał prawa do renty rodzinnej dzieciom zmarłego, które przed osiągnięciem wieku 16 lat lub przed ukończeniem szkoły stały się częściowo niezdolne do pracy, gdyż dzieci takie mogą korzystać, co prawda z ograniczonych, lecz istniejących możliwości zarobkowych. Ta sama logika przemawia za wyłączeniem prawa do renty rodzinnej dzieci, które stały się całkowicie niezdolne do pracy, w tym także niezdolne do samodzielnej egzystencji, po osiągnięciu tego wieku i ukończeniu nauki, gdyż w stosunku do nich nie było przeszkód

do podjęcia pracy lub innej działalności łączącej się z obowiązkiem ubezpieczenia (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 8 marca 2016 r., II UK 100/15, LEX nr 2019542).

Zgodnie z ugruntowanym stanowiskiem judykatury dziecko, które stało się całkowicie niezdolne do pracy i samodzielnej egzystencji po osiągnięciu wieku określonego w art. 68 ust. 1 pkt 1 lub 2 ustawy nie nabywa prawa do renty rodzinnej na podstawie art. 68 ust. 1 pkt 3 tej ustawy (uchwała Sądu Najwyższego 7 sędziów z dnia 29 września 2006 r., II UZP 10/06, OSNP 2007/5-6/75).

Oznacza to, że warunek powstania niezdolności do pracy w okresach wymienionych w art. 68 ust. 1 pkt 1 lub 2 ustawy dotyczy zarówno osób całkowicie niezdolnych do pracy, jak i osób, które są jednocześnie niezdolne do samodzielnej egzystencji.

Skoro w niniejszej sprawie ubezpieczony w chwili ukończenia nauki w szkole (2 czerwca 1979 r.) nie był całkowicie niezdolny do pracy, to zbędnym było badanie w niniejszej sprawie daty powstania niezdolności do samodzielnej egzystencji i przeprowadzania postępowania dowodowego z udziałem biegłych sądowych na tę okoliczność. W związku z tym zarzut pełnomocnik z urzędu odnośnie niewskazania daty powstania niezdolności do pracy ubezpieczonego przez biegłych sądowy pozostaje bez rozpoznania.

Ponadto należy podkreślić raz jeszcze istotne okoliczności, które wraz z prawomocnym wyrokiem Sądu Okręgowego z dnia 28 września 2010 r. świadczą o tym, że wnioskodawca nie spełnił przesłanek warunkujących prawo do renty rodzinnej po zmarłej matce (do chwili ukończenia nauki w szkole /2 czerwca 1979 r./ ubezpieczony nie był całkowicie niezdolny do pracy oraz do samodzielnej egzystencji), ponieważ wnioskodawca miał prawo do renty inwalidzkiej (II grupy) ze wskazaniem, że niezdolność powstała w 1984 r., a ponadto organ rentowy rozpoznając jego wniosek o rentę rodzinną z 2009 r. zweryfikował jego prawo do renty z tytułu całkowitej niezdolności do pracy uznając, że jest on niezdolny do pracy w stopniu częściowym.

Biorąc pod uwagę poczynione wyżej ustalenia i rozważania w ocenie Sądu Odwoławczego apelacja wnioskodawcy w pozostałym zakresie (prawo do renty rodzinnej po zmarłej matce J. B.) była nieuzasadniona, wobec czego na podstawie art. 385 k.p.c. Sąd Apelacyjny orzekł, jak w punkcie drugim sentencji wyroku.

O kosztach nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu w postępowaniu apelacyjnym Sąd II instancji orzekł w punkcie trzecim sentencji zgodnie z treścią przepisu art. 98 § 1 k.p.c. i 108 § 1 k.p.c. w zw. z § 4 ust. 3 w zw. z § 16 ust. 1 pkt 2 rozporządzeniem Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu (Dz.U. z 2015 r., poz. 1801) (240 zł za 2 sprawy, które technicznie zostały połączone do wspólnego rozpoznania).

SSA Maciej Piankowski SSA Michał Bober SSA Małgorzata Gerszewska